

PRÄHISTORISCHE ARCHÄOLOGIE IN SÜDOSTEUROPA

BAND 13

FEUDVAR

Ausgrabungen und Forschungen in einer Mikroregion
am Zusammenfluß von Donau und Theiß

herausgegeben von
BERNHARD HÄNSEL und PREDRAG MEDOVIĆ

I

DAS PLATEAU VON TITEL UND DIE ŠAJKAŠKA

Archäologische und naturwissenschaftliche Beiträge zu einer
Kulturlandschaft

TITELSKI PLATO I ŠAJKAŠKA

Arheološki i prirodnjački prilozi o kulturnoj slici područja

VERLAG OETKER/VOGES • KIEL 1998

Inhalt

Vorwort des Herausgebers.....	7
<i>Bernhard Hänsel und Predrag Medović</i>	9
Einleitung	
Uvod	
<i>Bernhard Hänsel</i>	15
Das Feudvar-Projekt – eine Einleitung, Ausgrabungen und Geländeuntersuchungen auf dem Plateau von Titel und in seiner Umgebung	
Projekat Feudvar – priprema istraživanja i rekognosciranja na Titelskom platou i njegovoj okolini	
Beiträge zur Archäologie – Arheološko istraživanje	
<i>Predrag Medović</i>	41
Die Geländebegehungen im Raum um das Titeler Plateau 1965 und 1969	
Rekognosciranje Titelskog platoa i bliže okoline 1965. i 1969.	
<i>Predrag Medović</i>	141
Stand der archäologischen Forschung in der Šajkaška	
Arheološka slika Šajkaške u odnosu na širi prostor jugoslovenskog Podunavlja	
<i>Predrag Medović</i>	167
Ausgrabungen auf dem Titeler Plateau in den Jahren 1951–1952	
Istraživanja Titelskog platoa 1951–1952. godine	
<i>Predrag Medović</i>	171
Untersuchungen in Feudvar in den Jahren 1951–1952	
Istraživanja Feudvara 1951–1952. godine	
<i>Dušan Borić</i>	179
Die Fortführung der Ausgrabungen in Feudvar im Jahre 1960	
Nastavak iskopavanja na Feudvaru 1960. godine	
<i>Predrag Medović</i>	195
Die Rettungsgrabung in der Nekropole Pod Gracom in Lok, Gemeinde Titel	
Zaštitno istraživanje nekropole sa urnama Pod Gracom u Loku, Opština Titel	
<i>Predrag Medović</i>	201
Der Kalvarienberg von Titel. Die Notgrabungen des Jahres 1968	
Titel – Kalvarija, zaštitno istraživanje 1968. godine	
<i>Velika Dautova-Ruševljan</i>	211
Das sarmatische Gräberfeld "Kraljev Surduk" in Mošorin	
Sarmatska nekropola "Kraljev surduk" u Mošorinu	
<i>Nebojša Stanojev</i>	229
Die mittelalterliche Nekropole von Stubarlija (Čot)	
Srednjevekovna nekropola, Stubarlija (Čot)	

<i>Nebojša Stanojev</i>	233
Die mittelalterliche Siedlung in Bostanište (Kuveždin)	
Srednjevekovno naselje na Bostaništu (Kuveždin)	

Beiträge zur Geologie – Geološko istraživanje

<i>Aleksandar Kukin</i>	241
Das geologische Gefüge des Titeler Lößplateaus und seiner näheren Umgebung	
Geološki sastav Titelskog lesnog platoa i njegove bliže okoline	
<i>Vladimir Hadžić, Aleksandar Kukin und F. Ljiljana Nešić</i>	249
Pedologische Charakteristika des Lößplateaus von Titel und des umliegenden Gebietes	
Pedološke karakteristike Titelskog lesnog platoa sa bližom okolinom	
<i>Slobodan Ćurčić</i>	261
Das Plateau von Titel und seine Umgebung: Geomorphologie und Besiedlungsverhältnisse	
Titelski breg i okolina: Orohidrološke karakteristike i uslovi za naseljavanje	

Beiträge zur Botanik – Botaničko istraživanje

<i>Branislava Butorac</i>	281
Der Zustand der rezenten Flora und Vegetation des Plateaus von Titel	
Stanje recentne flore i vegetacije Titelskog platoa	
<i>Helmut Kroll</i>	305
Die Kultur- und Naturlandschaften des Titeler Plateaus im Spiegel der metallzeitlichen	
Pflanzenreste von Feudvar	
Biljni svet Titelskog platoa u bronzanom i gvozdenom dobu – paleobotanička analiza biljnih ostataka	
praistorijskog naselja Feudvar	

Beiträge zur Zoologie – Zoološko istraživanje

<i>Cornelia Becker</i>	321
Möglichkeiten und Grenzen von Tierknochenanalysen am Beispiel der Funde aus Feudvar	
Mogućnosti i granice analize životinjskih kostiju na primeru nalaza iz Feudvara	
<i>Mihály Mikes</i>	333
Die Säugetierfauna auf dem Titeler Plateau	
Teriofauna područja lokaliteta Titelskog platoa	
<i>Boris Garovnikov</i>	343
Die Avifauna des Titeler Plateaus und seiner Umgebung	
Ptice Titelskog platoa i njegove okoline	
<i>Ljiljana Budakov</i>	365
Die Fischfauna von Donau und Theiß	
Recentno stanje i zaštita ihtiofaune Dunava i Tise	

Ausgrabungen auf dem Titeler Plateau in den Jahren 1951–1952

Istraživanja Titelskog platoa 1951–1952. godine

Predrag Medović

Die ersten planmäßigen archäologischen Untersuchungen auf dem Titeler Plateau wurden im Jahre 1951 durchgeführt. Es waren zugleich die ersten Ausgrabungen größeren Umfangs in der Vojvodina nach dem Zweiten Weltkrieg. Die damaligen Museen der Vojvodina haben gemeinsam diese Forschungen auf dem Plateau vorbereitet und durchgeführt. Der Initiator der Untersuchungen war das neu gegründete Museum der Vojvodina in Novi Sad, wo auch das gesamte archäologische Material und die Dokumentation aufbewahrt werden. An den Arbeiten im Gelände nahmen Vertreter folgender Museen teil: Rastko Rašajski vom Heimatmuseum Vršac, Rajko Veselinović vom Heimatmuseum Pančevo, Šandor Nadj, Joška Rošival, Vera Sekula und Biserka Nadj vom Heimatmuseum Zrenjanin und Luka Nadlački vom Heimatmuseum Kikinda. Das Museum der Vojvodina in Novi Sad wurde durch Mirjana Marjanski und Đorđe Vitić vertreten. Das Forschungsteam war in der Nähe von Feudvar in Čardak, auf dem Hof von Herrn Živković, untergebracht.

Die Arbeiten im Gelände begannen am Freitag, den 3. August 1951. R. Veselinović, L. Nadlački und R. Rašajski leiteten das Grabungsteam. Das Grabungs- und Fundbuch führte R. Rašajski. Sein sehr detaillierter Bericht enthält wertvolle Informationen über den Ablauf und die Ergebnisse dieser Untersuchungen.

In diesem Jahr wurden der nördliche Randbereich des Titeler Plateaus erforscht, Probegrabungen in der mittelalterlichen Siedlung Bostanište durchgeführt und die Nekropole von Stubarlija (Čot) ausgegraben. Die Untersuchung des Plateaus folgte einer Achse von Feudvar bis zur Ziegelfabrik bei Titel (Abb. 1). Die Eintiefungen und Aushübe der militärischen Schützengräben des Jahres 1948 waren noch offen, und es wurden darin zahlreiche Spuren archäologischer Fundstellen in der Untersuchungszone an dem markanten rechten Theißufer entdeckt. Dazu haben auch erneute militärische Aktivitäten im Jahre 1951 entscheidend beigetragen. Dies hat die Bemühungen der Archäologen, Siedlungen und Nekropolen im Gebiet von Feudvar, Bostanište und Stubarlija zu entdecken, wesentlich erleichtert (Abb. 1,1–3).

Die Profile der Schützengräben und die ausgehobenen Flächen in Feudvar (Abb. 1,1) waren frisch, und es war einfach, in ihnen Siedlungshorizonte mit entsprechenden archäologischen Funden zu ermitteln. Außerordentlich fundreich war auch der Erdaushub, mit welchem die Brustwehr errichtet wurde. Die Schützengräben waren tief. Es war daher nicht schwierig, festzustellen, daß es sich hier um sehr mächtige Siedlungshorizonte han-

Prva organizovana arheološka istraživanja Titelskog platoa izvršena su 1951. godine. To su istovremeno i prva veća istraživanja u Vojvodini posle II svetskog rata. Tadašnji muzeji Vojvodine zajednički su projektovani i izveli ova istraživanja na Titelskom platou. Domaćin istraživanja je bio novoosnovani Vojvođanski muzej iz Novog Sada, gde je deponovan prikupljeni arheološki materijal i dokumentacija. U istraživanju su učestvovali predstavnici: Narodnog muzeja iz Vršca (Rastko Rašajski); Narodnog muzeja iz Pančeva (Rajko Veselinović); Narodnog muzeja iz Zrenjanina (Šandor Nad, Joška Rošival, Vera Sekula i Biserka Nad) i Narodnog muzeja iz Kikinde (Luka Nadlački). Vojvođanski muzej su zastupali Mirjana Marjanski i Đorđe Vitić. Ekipe je bila smeštena u blizini Feudvara (Čardaka), na Živkovićevom salašu.

Radovi na terenu su započeti u petak 3. avgusta 1951. godine. Kolektivno rukovodstvo istraživanja su sačinjavali: R. Veselinović, L. Nadlački i R. Rašajski. Dnevnik istraživanja vodio je R. Rašajski. Iz ovog vrlo detaljnog dokumenta crpeli smo informacije o toku i rezultatima ovih istraživanja.

Tokom 1951. godine smenjivala su se rekognosciranja severne rubne obale Titelskog platoa i probno-orijentaciona istraživanja srednjovekovnog naselja Bostanište i nekropole na Čotu (Stubarliji). Rekognosciranja su vršena na relaciji Feudvar-Ciglana kod Titela (sl. 1). Zahvaljujući još svežim tragovima iskopanih vojnih rovova 1948. godine otkriveni su tragovi mnogih arheoloških lokaliteta u zoni istraživanja ove dominantne desne obale Tise. Tome su značajno doprinele ponovljene vojne aktivnosti 1951. godine, čime su bili olakšani naponi arheološke ekipe da se otkriju naselja na Feudvaru i Bostaništu, kao i nekropole na Stubarliji (sl. 1,1–3).

U rovovima i tranšeamama na Feudvaru (sl. 1,1) pofili su bili sveži i na njima su se lako uočavali naseobinski slojevi sa pokretnim arheološkim materijalom. Isto tako obilje materijala se nalazilo i u izbačenoj zemlji iz koje su formirani grudobrani. S obzirom da su rovovi bili duboki nije teško bilo zaključiti da se radi o moćnom naseobinskom sloju. Zbog toga se ekipa odlučila da naredne godine preduzme probno-orijentaciona istraživanja na ovom naselju.

Na nekropoli Čot, u rovovima na rubnim delovima Platea su otkriveni skeletni grobovi srednjovekovne nekropole (sl. 1,2). U zaleđu ove srednjovekovne nekropole, prilikom kopanja temelja za tribinu sa koje je glavni komadant pratio manevre, otkrivena je jedna belegiška urna sa šnur ornamentima. Ove podatke su ekipi saopštili radnici iz Mošorina i predali ostatke urne.

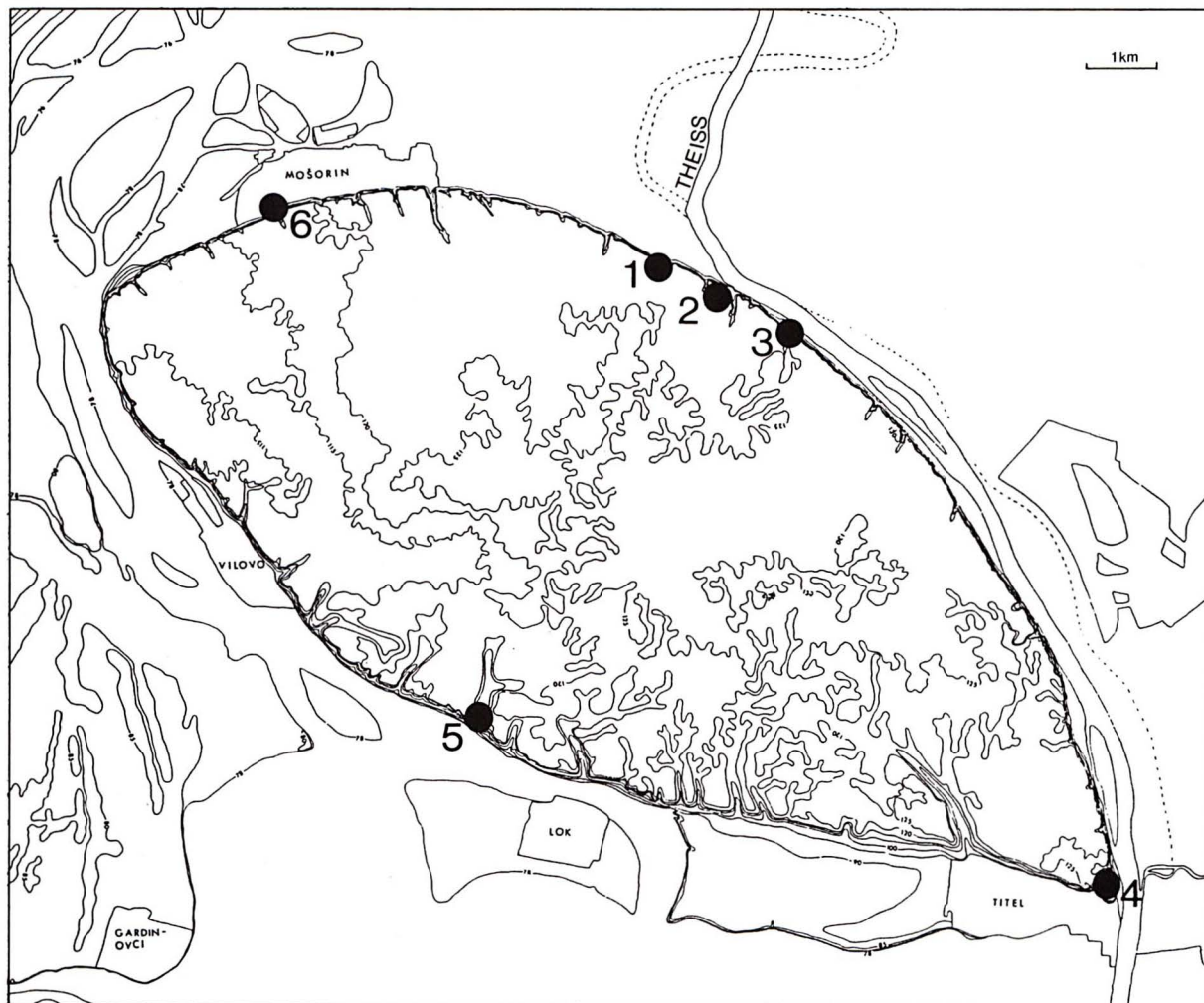

Abb. 1. Ausgrabungen auf dem Titeler Plateau.

Sl. 1. Istraživanja Titelskog platoa.

1 Feudvar; 2 Stubarlija (Čot); 3 Bostanište; 4 Kalvarienberg – Kalvarija; 5 Pod Gracom; 6 Kraljev Surduk.

delt. Deshalb beschloß das Forschungsteam, im folgenden Jahr Sondagen in dieser Siedlung durchzuführen.

In Stubarlija (Čot) wurden in den Schützengräben an den Rändern des Plateaus Skelettgräber einer mittelalterlichen Nekropole entdeckt (Abb. 1,2). Im Hinterland dieser mittelalterlichen Nekropole wurde während des Baus einer Tribüne, die einem General als Feldherrnhügel zum besseren Überblick über seine Truppen diente, eine Urne vom Belegiš-Typ mit Schnurornamenten gefunden. Dies teilten die Arbeiter dem Forschungsteam mit und übergaben die Urne.

Östlich der Nekropole von Stubarlija (Čot) auf einer zur Theiß hin leicht geneigten, an einem Surduk gelegenen Terrasse wurde die mittelalterliche Siedlung Bostanište entdeckt (Abb. 1,3). Es wurden Ausgrabungen kleinen Umfangs in Bostanište begonnen.

Die Arbeiten dieser ersten Kampagne endeten am 20. August 1951.

Istočno od nekropola na Čotu, na blago nagetoj terasi u surduku prema savremenom koritu reke Tise, otkriveno je srednjevekovno naselje Bostanište (Sl. 1,3). Tokom ove kampanje na Bostaništu su započeta istraživanja manjeg obima.

Istraživanja prve kampanje okončana su 20. avgusta 1951. godine.

Druga po redu kampanja na istraživanju Titelskog platoa započeta je 17. jula 1952. godine. Ranije pomenutoj grupi su se priključili: Dr. Mirko Šulman i V. Roka iz Gradskog muzeja iz Subotice; Pavle Velenrajter iz Gradskog muzeja u Somboru i Ladislav Sekereš, student arheologije iz Ljubljane, kao i Dragoslav Petrović, upravnik Narodnog muzeja iz Kragujevca.

Na početku ove kampanje grupa se podelila na tri ekipe: I. Za istraživanje naselja Feudvar (M. Šulman, R. Rašajski, V. Roka i L. Sekereš). II. Za istraživanje srednjevekovnog naselja Bostanište (R. Veselinović, D. Petrović, M. Marjanski i Đ. Vitić). III. Za nastavak

Die zweite Kampagne in der Reihe der Ausgrabungen auf dem Titeler Plateau begann am 17. Juli 1952. Dem oben genannten Team schlossen sich Dr. Mirko Šulman und V. Roka vom Städtischen Museum Subotica, Pavle Velenrajter vom Städtischen Museum Sombor und Ladislav Sekereš, Archäologiestudent aus Ljubljana, sowie Dragoslav Petrović, Kustos des Heimatmuseums Kragujevac, an.

Am Beginn dieser Kampagne teilte sich das Team in drei Gruppen. Die erste Gruppe mit M. Šulman, R. Rašajski, V. Roka und L. Sekereš begann mit den Ausgrabungen in Feudvar, die zweite mit R. Veselinović, D. Petrović, M. Marjanski und Đ. Vitić grub in der mittelalterlichen Siedlung Bostanište und die dritte Gruppe mit P. Velenrajter und Š. Nadj setzte die Untersuchungen am nördlichen Rand des Titeler Plateaus fort und führte Probegrabungen in der mittelalterlichen Nekropole Stubarlija (Čot) durch. Der Ingenieur Helmut Vengel und J. Rošival waren die Grabungstechniker und Photographen aller drei Gruppen. Die Grabungsleitung im Jahre 1952 hatten Dr. M. Šulman, R. Rašajski, Š. Nadj, P. Velenrajter, M. Marjanski und R. Veselinović.

rekognosciranja severnog ruba Titelskog platoa i probno-orientaciona istraživanja srednjevekovne nekropole na Čotu-Stubarlija (P. Velenrajter i Š. Nadj). Tehnička i fotosnimanja za potrebe sve tri ekipe vršili su Ing. Helmut Vengel i J. Rošival. Kolektivno rukovodstvo ovogodišnjih istraživanja sačinjavali su: Dr. M. Šulman, R. Rašajski, Š. Nadj, P. Velenrajter, M. Marjanski i R. Veselinović. O rezultatima istraživanja srednjevekovnog naselja Bostanište i srednjevekovne nekropole na Čotu vidi prilog N. Stanojev u nastavku ovoga rada.